

BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINA YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Halil BOLAT¹ Fazilet KARAKUŞ²

Geliş: 10.11.2020 / Kabul: 08.12.2020

DOI: 10.29029/busbed.824101

Öz

Bu çalışmanın temel amacı bilim ve sanat merkezleri sosyal bilgiler öğretim programına yönelik öğretmen görüşlerini incelemektir. Araştırmada, karma yöntem araştırma desenlerinden iç içe desen, veri toplama aracı olarak Bilim ve Sanat Merkezleri Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Değerlendirme Anketi ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada öncelikle araştırmacılar tarafından hazırlanan anket 75 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmış, derinlemesine ve ayrıntılı verilere ulaşmak amacıyla da 9 öğretmenle görüşme yapılmıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Nicel veriler analiz edilirken betimsel istatistikten, nitel veriler analiz edilirken içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin BİLSEM sosyal bilgiler öğretim programına yönelik olumlu tutum ve görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Öğretmenler kazanımlar, içerik, öğrenme öğretme ve ölçme değerlendirme boyutunu birçok açıdan yeterli bulmakta ancak programda zenginleştirmenin artırılması, atölyelerin uygun hale getirilerek teknolojik donanım ve araç gereçlerin sağlanması, ölçme değerlendirme sürecine velilerin dâhil edilerek, velilerin yapılan ölçme değerlendirme etkinlikleri hakkında bilgilendirilmesi ile ilgili eksiklikler olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Bilim ve sanat merkezi, sosyal bilgiler öğretim programı, program değerlendirme, öğretmen görüşleri.*

¹ Öğretmen, MEB, halil.bolat@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4726-5351>.

² Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim, faziletkarakus@mersin.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6455-9845>.

TEACHERS' VIEWS ABOUT SOCIAL STUDIES CURRICULUM ON SCIENCE AND ART CENTERS

Abstract

The main purpose of this study is to investigate teachers' views about Science and Art Centers (BİLSEM) Social Studies Curriculum. The study adopted embedded design, one of the mixed-method research designs. Data were collected through the Science and Arts Centers Social Studies Curriculum Assessment Questionnaire and the semi-structured interview form. Initially, the questionnaire prepared by the researchers was administered to 75 social studies teachers, and interviews were conducted with nine teachers to obtain in-depth and detailed data. The study utilized criterion sampling, one of the purposeful sampling methods. While the quantitative data were analyzed using descriptive statistics, qualitative data were analyzed using content analysis methods. The results showed that the teachers had positive attitudes and views about the BİLSEM social studies curriculum. The teachers were found to think that the attainments, content, and teaching, learning and assessment and evaluation aspects were adequate in terms of several aspects. On the other hand, they also thought that improvements are needed to increase the enrichment of the program, provide technological equipment and materials, make workplaces convenient, involve parents in the assessment and evaluation process, and inform parents about the assessment and evaluation activities.

Keywords: *Science and Arts Center, Social Studies curriculum, Program Assessment, Teacher Views*

Giriş

Program geliştirme; hedef, içerik, öğrenme öğretme süreci ve ölçme değerlendirme olmak üzere dört temel öğeden oluşmaktadır. Hedef öğesinde öğrencilere kazandırılması gereken istendik davranışlar, içerik öğesinde hedefler doğrultusunda belirlenen konular bütünü, öğrenme öğretme sürecinde hedeflere ulaşılmada kullanılacak öğrenme-öğretme model, strateji, yöntem, teknikler ve uygulamalar, ölçme değerlendirme öğesinde ise hedeflere ne kadar ulaşıldığının belirlenmesi için yapılan çalışmalar yer almaktadır (Oliva, 2009; Oliva ve Gordon, 2018).

Bu öğeler arasında önemli bir yere sahip olan programın değerlendirilmesi Uşun (2016) tarafından "sistemik veri toplama ve analizini

esas alan bilimsel araştırma süreçleri kullanılarak, geliştirilmiş olan programın; doğruluğu, yeterliği, uygunluğu, verimliliği, etkililiği, yararlılığı, başarısı ve sürdürülebilirliği vb. herhangi bir özelliği hakkında karar verme süreci” olarak tanımlanmaktadır. Erden (1998) ile Demeuse ve Strauven’e (2016) göre değerlendirmenin iki farklı amacı bulunmaktadır. Bu amaçlardan birincisi öğrenci başarısını ve kalıcılığını değerlendirmek ikincisi ise eğitim programlarının etkililiği ve toplumsal gelişmelere uygunluğu hakkında karar vermektir. Program değerlendirme açık ve örtük olarak uygulanan eğitim programı ve öğretim tasarımı hakkında karar vermemizi, kullanılan doküman, öğretim planlarını ve etkinliklerini eleştirmemizi sağlar (Ornstein ve Hunkins, 2016).

Bir programın işleyip işlemediğinin, öğeler arasındaki ilişkilerin uyumlu olup olmadığı, kazanımlara ulaşıp ulaşılmadığının, programın maliyetinin uygun olup olmadığının belirlenmesi, yaşanan sorunların programın hangi ögesinden kaynaklandığının belirlenmesi ve gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi için programın değerlendirilmesi gerekmektedir (Demirel, 2011; Oliva ve Gordon, 2018). Bunun yanı sıra programın, bireylerin özelliklerine, ilgi ve gereksinimlerine, toplumsal beklenti ve gereksinimlerine, konu alanında yaşanan gelişme ve değişimlere uygunluğu bakımından da değerlendirilmesi gerekmektedir (Özdemir, 2009). Bu açıdan bakıldığında program değerlendirmenin programın etkililiği ve devamlılığı açısından önemli bir aşama olduğu ve hem dünyada hem de ülkemizde yaşanan gelişme ve değişimlerden etkilendiği görülmektedir.

Bu gelişim ve değişim özel yetenekli öğrencilerin eğitimi alanında da yaşanmaktadır. Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi’ne (2019) göre özel yetenekli birey “Yaşlılarına göre daha hızlı öğrenen; yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren birey” olarak tanımlanmaktadır. Özel yetenekli öğrenciler fiziksel büyüme ve gelişim, bilişsel gelişim, dili anlama ve ifade etme yeteneği, sosyal, duygusal ve estetik gelişim alanlarının bir veya birkaçında ya da hepsinde yaşlılarından ileri düzeydedirler (Baykoç Dönmez, 2011). Bu öğrenciler için Enderun, Harika Çocuklar Kanunu, özel sınıflar ve türdeş yetenek sınıfları, fen liseleri, TÜBİTAK, Anadolu ve güzel sanatlar liseleri, sosyal bilimler liseleri, spor liseleri ve bilim ve sanat merkezleri (BİLSEM) gibi farklı kurum ve uygulamalara Türk tarihi boyunca rastlanılmaktadır (Işık ve Güneş, 2017). Bu kurumlar içerisinde yer alan BİLSEM’ler özel yetenekli öğrencilerin eğitimi amacıyla açılmış ve hızla yaygınlaştırılmaya başlanmıştır.

BİLSEM’ler okulöncesi, ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilerin beş farklı program içerisinde yeteneklerini fark etmelerini sağlamak, bu yeteneklerini en üst düzeye kullanmak amacıyla açılmış özel eğitim kurumlarıdır. BİLSEM’lerde 2016-2017 eğitim öğretim yılına kadar her öğretmenin öğrenci özelliklerine uygun olarak hazırladığı çerçeve programlar kullanılmış, bu eğitim öğretim yılında ise MEB tarafından hazırlanan programlar kullanılmıştır. Ancak 2017-2018 eğitim öğretim yılı itibariyle yeni programlar hazırlanarak uygulanmaya başlanmıştır. Bu eğitim öğretim yılı sonunda programda revize çalışmaları yapılmış ve program uygulanmaya devam etmiştir. Sosyal bilgiler programında öğrenci merkezli zenginleştirilmiş etkinliklere yer verilmiştir. Programın en önemli noktalarından bir tanesi esnek bir yapıda olması ve öğrenci özellikleri, kurumun özellikleri gibi faktörler doğrultusunda öğretmenlere programda değişiklikler yapma olanaklarının sunulmasıdır.

Sosyal bilgiler dersi programı güncel sorunları barındırmakta, öğrencilere bu sorunları tartışma olanağı vermektedir. Özel yetenekli öğrencilerin belirtilen sorun ve tartışmalara ilgi duyuyor olması, bu öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu tutuma sahip olmalarını sağlamaktadır (Chiodo ve Byford, 2004; Yılmaz ve Şeker, 2011; Ayaaba, 2013; Atalay, 2014). Sosyal bilgiler dersi disiplinler arası bir derstir. Bu yönüyle sosyal bilgiler programında disiplinler arası bir şekilde günlük yaşam problemlerine çözüm getirilmelidir (Evans, 2001 ve Ross, 2001). Bu durum, özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde elde etmiş olduğu kazanımları gerçek yaşama transfer etmelerini sağlayacaktır.

BİLSEM Yönergesi’nin (2019) 15. maddesinde öğretim programlarının öğrencilerin yetenekleri dikkate alınarak proje tabanlı, disiplinler arası, zenginleştirilmiş ve farklılaştırılmış olması gerektiği belirtilmektedir. Programın uygulayıcısı olarak öğretmenler, özel yetenekli öğrencileri doğru anlayabilmeli, öğrencinin gelişimini sağlayabilecek doğru kararlar almalı (Şahin, 2015; Conklin ve Frei, 2016) program doğrultusunda zenginleştirme ve farklılaştırma stratejilerine yer vermelidir (Akdeniz ve Koçer, 2019). Bu stratejilerin uygulanması öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerine ulaşmaları açısından önem taşımaktadır.

Alanyazın araştırmasında BİLSEM’lerde uygulanan programlar ile ilgili Kayışdağ, (2018) tarafından yapılan bir araştırmaya rastlanmıştır. Bu araştırmada BİLSEM’lerde uygulanan tüm programlar bir bütün olarak incelenmiştir. Sosyal Bilgiler programının değerlendirilmesine yönelik çalışmalara rastlanmamıştır. Ancak bir programın uygulamada işleyip işlemediğini, işlemeden yerler varsa değiştirilmesi gereken noktaların neler

olduğu, programın etkili olup olmadığını ortaya koymak açısından önem taşımaktadır (Oliva, 2009). Program değerlendirme programın istenen sonuçlara ulaşıp ulaşılmadığına odaklanır (Ornstein ve Hunkins, 2016). Ayrıca program değerlendirme, programın verimlilik ve etkiliği ile ilgili kanıtlar sunar (Demeuse ve Strauven, 2016; Uşun, 2016). Bu nedenle BİLSEM Sosyal Bilgiler öğretim programının amaçlarına ulaşıp ulaşılmadığının belirlenmesi ve programın verimliliği ve etkiliği ile ilgili kanıtlar sunulması, program geliştirme açısından önemli ve gereklidir.

Bu araştırma ile BİLSEM sosyal bilgiler öğretim programının öğelerinin işleyişine ilişkin öğretmen görüşleri belirlenmiştir. Ayrıca araştırma sonuçlarının BİLSEM Sosyal Bilgiler programı ile ilgili yapılacak çalışmalara kaynaklık etmesi, özel yetenekli öğrenciler için daha nitelikli ve etkili programların geliştirilmesi için katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın, özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde kullanılan zenginleştirme stratejisinin BİLSEM’lerde etkili kullanımına yönelik eğitimcilere dönüt vereceği düşünülmektedir. Ayrıca alanyazın taraması sonucunda daha önce Bilim ve Sanat Merkezleri Sosyal Bilgiler programının değerlendirilmesine yönelik herhangi bir araştırmaya rastlanmamış olmasından dolayı bu araştırmaya gereksinim duyulmuştur.

1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı bilim ve sanat merkezleri sosyal bilgiler öğretim programına yönelik öğretmen görüşlerini incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Öğretmenlerin bilim ve sanat merkezleri sosyal bilgiler öğretim programının;

- Kazanımlar ögesine yönelik görüşleri nelerdir?
- İçerik ögesine yönelik görüşleri nelerdir?
- Öğrenme öğretme ögesine yönelik görüşleri nelerdir?
- Ölçme ve değerlendirme ögesine yönelik görüşleri nelerdir?

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin toplanması ile verilerin analizi alt başlıklarına yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Deseni

Araştırma, bir yöntemle elde edilen sonuçları başka bir yöntemin sonuçları ile ayrıntılandırma, geliştirme, açıklama ve netleştirmeyi sağlamaya dayalı tamamlama yaklaşımına göre gerçekleştirilmiştir (Greene, Caracelli, Garaham, 1989). Araştırmada, karma yöntem araştırma desenlerinden iç içe desen kullanılmıştır. Araştırmada öncelikle araştırmacılar tarafından hazırlanan anket ile nicel veriler toplanmıştır. Nicel verilerin analizinden hareketle derinlemesine ve ayrıntılı verilere ulaşmak amacıyla görüşme soruları hazırlanarak öğretmenlerden nitel veriler toplanmıştır. İç içe desen nitel ve nicel araştırma desenleri doğrultusunda nitel ve nicel verilerin analiz edildiği, veri toplanmasından önce, sırasında ve sonrasında toplanan verilerin büyük desen ile bağlantılı olarak analiz edildiği bir desendir. Bu desen, tek veri setinin yeterli olmadığı, farklı soruların cevaplanmasına gerek duyulduğu ve farklı soru tiplerinin farklı veri seti gerektirdiği durumlarda kullanılır (Creswell ve Plano Clark, 2018).

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırma 2018–2019 eğitim-öğretim yılında BİLSEM’lerde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleriyle gerçekleştirilen anket ve görüşmeler sonucunda elde edilen veriler ile sınırlıdır.

Araştırmanın çalışma grubunu BİLSEM’lerde görev yapan 77 sosyal bilgiler öğretmeninden 75’i oluşturmuştur. Anket tekniğinin uygulandığı öğretmenlerin 35’i kadın 40’ı erkektir. Öğretmenlerin 6’sı 0-5 yıl, 8’i 6-10 yıl, 26’sı 11-15 yıl ve 35’i 16 yıl ve üstü öğretmenlik kademine sahiptir. Öğretmenlerden 64’ü 0-5 yıl, 6’sı 6-10 yıl ve 5’i 11-15 yıl arasında BİLSEM’lerde görev yapmaktadırlar.

Araştırmada amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş bir takım ölçütün dikkate alınmasıyla tüm durumların çalışılmasıdır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çalışma grubunun belirlenmesinde; öğretmenlerin BİLSEM’lerde çalışan kadrolu sosyal bilgiler öğretmeni olması ve MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programını kullanıyor olması ölçüt olarak belirlenmiştir.

Araştırmada 9 öğretmen ile de görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan öğretmenlerin 6’sı kadın, 3’ü erkektir. Öğretmenlerin yaşları 34 ile 43 yaş

arasında, kıdemleri 13 yıl ile 20 yıl arasında ve BİLSEM kıdemleri ise 2 ile 10 yıl arasında yer almaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Veri toplama araçları olarak Bilim ve Sanat Merkezleri Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Değerlendirme Anketi ve yarı yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan anket; kazanımlar, içerik, öğrenme öğretme süreci ve ölçme değerlendirme olmak üzere dört alt boyut ve 47 sorudan oluşmakta ve beşli likert olarak cevaplanmaktadır. Anketin geçerliğini sağlamak amacıyla uzman değerlendirme formu hazırlanarak taslak form eğitim programları ve öğretim alanından üç alan uzmanına gönderilmiştir. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda ankette gerekli düzenlemeler yapılarak ankete son hali verilmiştir. Anketin öğretmenler tarafından daha iyi anlaşılabilmesi için ankete yazılı sunuş yazısı ve cevaplama yönergesi eklenmiştir. Anketin güvenilirliği Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ile belirlenmiştir. Güvenirlik katsayıları kazanımlar bölümü için .86, içerik bölümü için .92, öğrenme öğretme süreci bölümü için .90, ölçme değerlendirme bölümü için .90 ve toplamda .96 olarak belirlenmiştir. Anket, BİLSEM’lerde görev yapan 77 sosyal bilgiler öğretmeninden 75’ine uygulanmıştır. Anketin uygulanmadığı iki öğretmen araştırma sürecine katılmak istemediğini belirttiğinden sürece dâhil edilmemiştir.

Anketten elde edilen veriler doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunda programın her ögesine yönelik sorular hazırlanmış ve soruların geçerliğini sağlamak amacıyla eğitim programları ve öğretim alanından üç alan uzmanına gönderilmiştir. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Düzenlemelerden sonra sorulara son hali verilmiş ve 9 öğretmenle online görüşme yapılmıştır. Görüşmeler öncesinde öğretmenlere gerekli açıklamalar yapılmış ve görüşmeler yaklaşık 30 dakika sürmüştür. Öğretmenlerden alınan izin doğrultusunda görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Nicel verilerin analizinde betimsel istatistik kullanılmıştır. Veri toplama araçlarında kullanılan beşli derecelendirme ölçeğine uygun olarak, elde edilen ortalama puanların derecelendirilmesi ve yorumlanmasında; 1.00-1.80 arası hiç katılmıyorum, 1.81-2.60 arası çok az katılıyorum, 2.61- 3.40 arası kısmen katılıyorum, 3.41-4.20 arası çoğunlukla katılıyorum ve 4.21 ve 5.00 arası tamamen katılıyorum değerlendirme aralıkları kullanılmıştır. Ankette

seçeneklerin her birine verilen yanıtların aritmetik ortalama (\bar{X}) dağılımları alınarak tablolar halinde sunulmuştur.

Nitel verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Analiz manuel olarak yapılmıştır. Analizler iki uzman tarafından yapılmış ve güvenilirliği belirlemek amacıyla Miles ve Huberman'ın güvenilirlik katsayısı formülünden faydalanılmıştır. Programın her ögesi için ayrı ayrı güvenilirlik hesaplanmış ardından toplam güvenilirlik hesaplanmıştır. Buna göre kazanım ögesi için .91, içerik ve öğrenme öğretme öğeleri için .90, ölçme değerlendirme ögesi için .88 ve genel güvenilirlik için .90 güvenilirlik sonucuna ulaşılmıştır.

Bulguların sunumunda programın öğeleri sıralamasına göre ilk olarak ankettan elde edilen nicel verilere daha sonra görüşme ile elde edilen nitel verilere yer verilmiştir. Nicel verilerin sunumunda anket maddeleri ve maddelerin ortalaması, nitel verilerde ise sırasıyla kategoriler, temalar, kodlar ve frekanslara yer verilmiştir. Ayrıca nitel bulguların sunumunda doğrudan görüşlere yer verilmiştir. Doğrudan görüşlere yer verilirken öğretmenlerle görüşmede analize alınma sırasına, öğretmenlerin cinsiyetine (Kadın için K, erkek için E), yaşına, kıdemine ve BİLSEM'de toplam çalışma yılına yer verilmiştir. Örneğin (1, K, 38, 16, 4) ifadesinde; 1 birinci sırada analize alınan, K kadın, 38 öğretmenin yaşını, 16 kıdemini, 4 ise BİLSEM'de toplam çalışma yılını göstermektedir.

3. Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlerin BİLSEM sosyal bilgiler öğretim programının kazanım, içerik, öğrenme öğretme ve ölçme değerlendirme öğelerine yönelik anket maddelerine ve görüşme sorularına verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıda sırasıyla yer almaktadır. Bulguların sunumunda ilk olarak anket ile elde edilen bulgulara, daha sonra görüşme ile elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Araştırma verileri 2018–2019 eğitim-öğretim yılında elde edildiğinden, araştırma etik kurul iznine tabi değildir.

3.1. Anket ile Elde Edilen Bulgular

Bilim ve sanat merkezleri sosyal bilgiler öğretim programının kazanım, içerik, öğrenme öğretme ve ölçme değerlendirme öğelerine yönelik öğretmen görüşlerinin yer aldığı anket bulgularına aşağıda yer verilmiştir.

3.1.1. Programın kazanımlar ögesine yönelik anket bulguları

Araştırmada kullanılan anket sonucunda programın kazanımlarına yönelik elde edilen bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Programın Kazanımlarına Yönelik Anketten Elde Edilen Bulgular

Anket Maddeleri	Madde Ortalaması
1. Programın önsözü programa yönelik görüş açısı oluşturmaktadır.	3,76
2. Programın temel amaçları öğrencilere kazandırılması gereken 21. yy becerileri ile tutarlıdır.	3,55
3. Programın genel amaçları özel yetenekli öğrenciler eğitimi için uygundur.	3,68
4. Programın kazanımları programın genel amaçlarıyla tutarlıdır.	3,61
5. Sosyal bilgiler dersinin haftalık ders süresi kazanımların kazandırılması için yeterlidir.	3,21
6. Programın amaç ve kazanımları özel yetenekli öğrencilere yöneliktir.	3,45
7. Programın kazanımları açık ve anlaşılır bir dille ifade edilmiştir.	4,04
8. Programda yer alan kazanımlar basitten karmaşığa öğretim ilkesine uygun olarak hazırlanmıştır.	3,65
9. Kazanımlar esnek bir yapıdadır.	4,00
10. Kazanımlar içerikte zenginleştirme yapılmasına olanak sağlamaktadır.	3,92

Tablo 1 incelendiğinde programın kazanımlar boyutunda öğretmenlerin; 5. madde olan “Sosyal bilgiler dersinin haftalık ders süresi kazanımların kazandırılması için yeterlidir” maddesine kısmen katılıyorum, diğer maddelere ise çoğunlukla katılıyorum düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

3.1.2. Programın İçerik Ögesine Yönelik Anket Bulguları

Araştırmada kullanılan anket sonucunda programın içerik ögesine yönelik elde edilen bulgular Tablo 2’te sunulmuştur.

Tablo 2. Programın İçerik Ögesine Yönelik Anketten Elde Edilen Bulgular

Anket Maddeleri	Madde Ortalaması
11. Öğrenme alanlarına göre bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerin dağılımı dengelidir.	3,35
12. Programın önsözünde modüllerle ilgili yeterli bilgi verilmiştir.	3,67
13. Programda yer alan etkinlikler kazanımların gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.	3,41
14. Programda yer alan modüller, özel yetenekli öğrencilerin zihinsel gelişim özelliklerine uygundur.	3,43
15. Programda yer alan modüller, özel yetenekli öğrencilerin duyuşsal gelişim özelliklerine uygundur.	4,19

16. Programda yer alan modüller, özel yetenekli öğrencilerin psikomotor gelişim özelliklerine uygundur.	3,48
17. Programda yer alan öğrenme alanları programda yer alan becerilerin geliştirilmesini sağlamaktadır.	3,56
18. Programın içeriği özel yetenekli öğrenci özelliklerine uygun etkinlikler oluşturmaya elverişlidir.	3,71
19. Programın içeriğinde bilgi, beceri, tutum ve değerler dengeli bir şekilde yer almaktadır.	3,41
20. Program içerik düzenlemede öğretmene esneklik tanımaktadır.	4,07

Tablo 2 incelendiğinde programın içerik ögesinde öğretmenlerin; 11. madde olan “Programın öğrenme alanlarına göre bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerin dağılımı dengelidir” maddesine kısmen katılıyorum, diğer maddelere ise çoğunlukla katılıyorum şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

3.1.3. Programın Öğrenme Öğretme Ögesine Yönelik Anket Bulguları

Araştırmada kullanılan anket sonucunda programın öğrenme öğretme ögesine yönelik elde edilen bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Programın Öğrenme Öğretme Ögesine Yönelik Anketten Elde Edilen Bulgular

Anket Maddeleri	Madde Ortalaması
21. Programın önsözünde öğretim yöntem ve teknikleri ile ilgili yeterli düzeyde açıklayıcı bilgi yer almaktadır.	3,57
22. Öğrenme öğretme süreci program doğrultusunda zenginleştirme yapılmasına olanak sağlamaktadır.	3,88
23. Programda yer alan öğretim yöntem ve teknikleri, kazanımlara ulaşılmasını sağlayacak niteliktedir.	3,72
24. Örnek etkinliklerde yer alan öğretim yöntem ve teknikleri, özel yetenekli öğrencilerin zihinsel gelişim özelliklerine uygundur.	3,61
25. Örnek etkinliklerde yer alan öğretim yöntem ve teknikleri, özel yetenekli öğrencilerin duyuşsal gelişim özelliklerine uygundur.	3,64
26. Örnek etkinliklerde yer alan öğretim yöntem ve teknikleri, özel yetenekli öğrencilerin psikomotor gelişim özelliklerine uygundur.	3,63
27. Program doğrultusunda özel yetenekli öğrencilerin gereksinimlerine uygun yeni etkinlikler hazırlanabilmektedir.	3,96
28. Örnek etkinlikler özel yetenekli öğrencilerin bireysel özelliklerini dikkate alacak şekilde esnekler.	3,71
29. Öğrenci sayıları programın uygulanması açısından yönetmelikte belirtilen sayıya uygundur.	3,69

30. Programın uygulanması için yeterli teknolojik donanım mevcuttur.	2,83
31. Program bireysel eğitim yapılmasına olanak sağlamaktadır.	3,48
32. Program grupla öğretim yapılmasına olanak sağlamaktadır.	3,88
33. Programın açıklamalar bölümünde öğretim yöntemlerine ilişkin yeterince öğretim materyali önerisi bulunmaktadır.	3,32

Tablo 3 incelendiğinde programın öğrenme öğretme ögesinde öğretmenlerin; 30. madde olan “Programın uygulanması için yeterli teknolojik donanım mevcuttur” ve 33. madde olan “Programın açıklamalar bölümünde öğretim yöntemlerine ilişkin yeterince öğretim materyali önerisi bulunmaktadır” maddelerine kısmen katılıyorum, diğer maddelere ise çoğunlukla katılıyorum şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

3.1.4. Programının Ölçme Değerlendirme Ögesine Yönelik Anket Bulguları

Araştırmada kullanılan anket sonucunda programın ölçme değerlendirme ögesine yönelik elde edilen bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Programın Ölçme Değerlendirme Ögesine Yönelik Anketten Elde Edilen Bulgular

Anket Maddeleri	Madde Ortalaması
34. Programın giriş bölümünde ölçme-değerlendirme yaklaşımına ilişkin açıklayıcı bilgiler yeterlidir.	3,43
35. Programda farklı ölçme değerlendirme yöntemlerine yönelik bilgiler verilmiştir.	3,47
36. Programdaki ölçme-değerlendirme yöntemleri öğrenme-öğretme süreçleri ile tutarlıdır.	3,72
37. Programdaki ölçme-değerlendirme yöntemleri öğrenci öğrenmelerinin değerlendirilmesinde yeterlidir.	3,44
38. Programda süreç odaklı değerlendirme kullanılmaktadır.	3,65
39. Programda kanıt temelli değerlendirme kullanılmaktadır.	3,39
40. Programda ürün odaklı değerlendirme kullanılmaktadır.	3,41
41. Program öğrencilerin öz değerlendirme yapmalarını sağlamaktadır.	3,61
42. Program öğrencilerin akran değerlendirmesi yapmalarını sağlamaktadır.	3,40
43. Öğrenciler ölçme-değerlendirme etkinliklerine katılabilmektedir.	3,43
44. Ölçme değerlendirme etkinliklerinde veliler de yer alabilmektedir.	2,32
45. Ölçme değerlendirme sonuçları velilerle paylaşılmaktadır.	2,69
46. Ölçme değerlendirme sonuçları öğrencilerle paylaşılmaktadır.	3,31
47. Programdaki ölçme değerlendirme işlemleri ile elektronik ortamdaki bileşen modülünde yer alan ölçme değerlendirme işlemleri tutarlıdır.	3,37

Tablo 4 incelendiğinde programın değerlendirme ögesinde öğretmenlerin; 44. madde olan “Ölçme değerlendirme etkinliklerinde velilerde yer alabilmektedir” maddesinde çok az katılıyorum, 39. madde olan “Programda kanıt temelli değerlendirme kullanılmaktadır” 42. madde olan “Program öğrencilerin akran değerlendirmesi yapmalarını sağlamaktadır” 45. madde olan “Ölçme değerlendirme sonuçları velilerle paylaşılmaktadır” 46. madde olan “Ölçme değerlendirme sonuçları öğrencilerle paylaşılmaktadır” ve 47. madde olan “Programdaki ölçme değerlendirme işlemleri ile elektronik ortamdaki BİLSEM modülünde yer alan ölçme değerlendirme işlemleri tutarlıdır” maddelerine kısmen katılıyorum, diğer maddelere ise çoğunlukla katılıyorum şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

3.2. Görüşme Sonucunda Elde Edilen Bulgular

BİLSEM sosyal bilgiler öğretim programının kazanım, içerik, öğrenme öğretme ve ölçme değerlendirme öğelerine yönelik öğretmen görüşlerinin yer aldığı görüşme bulgularına aşağıda yer verilmiştir.

3.2.1. Programın Kazanımlar Ögesine Yönelik Görüşme Bulguları

Araştırma sonucunda ortaya çıkan, öğretmenlerin kazanımlara yönelik görüşleri teması; kazanımlara yönelik olumlu özellikler, kazanımlarda görülen eksiklikler ve kazanımların zenginleştirilmesine yönelik öneriler olmak üzere üç kategoride sınıflandırılmıştır.

Kazanımlara yönelik olumlu özellikler kategorisinde kazanımların öğrenci merkezli olması (6), açık ve anlaşılır olması (3) ve üst düzey düşünme becerileri kazandırmada yeterli olması (1) kodlarına ulaşılmıştır. Öğretmenler en fazla vurguyu kazanımların öğrenci merkezli olmasına yapmışlardır. Öğretmenlerden bazıları bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Kazanımların öğrenci merkezli etkinlikler yapmaya uygun olduğunu da söyleyebiliriz. Çünkü genellikle zaten etkinlik bazlı çalıştığımız için öğrencilere kazanımı verdikten sonra etkinlik üzerinde kendini görerek inceleyerek gerçekleştirmiş oluyorlar kazanımı.” (1,K,38,16,4)

“Şimdi tabi programın kazanımlarına yönelik görüşlerim olumsuz değil. Kazanımları beğeniyorum, açıkça belirtilmiş ifadeler.” (2,K,43,18,10)

Kazanımlarda görülen eksiklikler kategorisinde; seviyeye uygun olmaması (4), üst düzey düşünme becerileri kazandırmada yetersiz olması (3), değerler eğitimi bakımından yetersiz olması (2), güncel sorunlara değinmemesi (1), duyuşsal alan kazanımlarının azlığı (1) ve kazanım cümlelerine ilişkin

eylem ifadelerindeki tekdüzelik (1) kodlarına ulaşılmıştır. Öğretmenler en fazla vurguyu kazanımların seviyeye uygun olmaması ve üst düzey düşünme becerileri kazandırmada yetersiz olmasına yapmışlardır. Öğretmenlerden bazıları bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Destek programımız var biliyorsunuz. Destek programı biz destek 1 ve destek 2 olarak uygulamada kullanıyoruz. Bu konuda bazen destek birlerde fazlalık bazen destek ikilerde eksiklik olduğunu görebiliyoruz. Çocukların kazanımlar seviyesine uygun olmak zorunda. Bu konuda biraz eksikliğimiz var. Bazen destek 1’ler biliyorsunuz 2. sınıfta geliyorlar. Onlar için daha üst oluyor bazen destek 2 için 3. Sınıf olabiliyor. Onlar içinde üst oluyor. (3,E,36,14,2)

“Öyle bir öğrenci görmüyoruz biz oyun oynuyor oyun oynuyor yani işte bilmiyorum ben de şimdi. Aslında kazanımlar ancak biraz daha üst düzeyde olabilir.” (9,K,48,18,3)

Kazanımların zenginleştirilmesine yönelik öneriler kategorisinde kazanım içerikleri çeşitli açılardan zenginleştirilmeli (5), kazanımlarda güncel gelişmelere yer verilmeli (4), kazanımlarla disiplinler arası yaklaşımlara katkı sağlanmalı (3), teknoloji ile desteklenmeli (2), projelerle desteklenmeli (2), değerler eğitimine değinmeli (1) ve öğrenciler de kazanım geliştirme sürecine dâhil edilmeli (1) kodlarına ulaşılmıştır. Öğretmenler en fazla vurguyu kazanımların çeşitli açılardan zenginleştirilmesi ve güncel gelişmelere yer verilmesine yapmıştır. Öğretmenler bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“... ciddi problemler açıktır susuzluktur küresel ısınmaydı savaştı terördü. Bu dünya sorunları daha geniş yer alabilir hem bir duyarlılık yaratmış oluruz. Kazanımlar da bununla ilgili bir duyarlılığa yönelik olabilir.” (4,K,40,18,6)

“Özellikle hukuk, uluslararası ilişkiler, sosyoloji, ekonomi gibi önemli sosyal bilim dallarının içeriklerinin daha fazla katkısı olması daha yararlı olacaktır.” (5,E,34,13,3)

3.2.2. Programın İçerik Ögesine Yönelik Görüşme Bulguları

Araştırma sonucunda ortaya çıkan, öğretmenlerin içeriğe yönelik görüşleri teması; içeriğe yönelik olumlu özellikler, içerikte görülen eksiklikler, içeriğin zenginleştirilmesine yönelik öneriler ve içeriğin sadeleştirilmesine yönelik öneriler olmak üzere dört kategoride sınıflandırılmıştır.

İçeriğe yönelik olumlu özellikler temasında; içeriğin öğrenci merkezli olması (4), milli ve manevi değerlerin yeterli olması (4), programın esnek olması (3), disiplinler arası olması (2) ile açık ve anlaşılır olması (1) kodlarına

ulaşmıştır. Öğretmenler en fazla vurguyu içeriğin öğrenci merkezli olması, milli ve manevi değerlerin yeterli olması ve programın esnek olmasına yapmışlardır. Öğretmenlerden bazıları bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Mesela hocam Vakıflar konusu var. Sosyal yardımlaşma konusu var bu konular oldukça önemli konular. Çünkü bazen biz üstün yetenekli öğrencilerin empati açısından zayıf olduğunu görüyoruz. Bu tarz konularda daha böyle öğrencilere farkındalık sağlması açısından önemli oluyor. Dediğim gibi sosyal yardımlaşma bir vakıf konusu kültürel miras ya da şunu sağlıyor konu biraz zayıf ama ona rağmen yine de öğrencilere milli manevi kültür değerlerinin verilmesi açısından önemli bir konu olduğunu yine de düşünüyorum. (1,K,38,16,4)

“Yani bir çevre bilinci, bir dürüstlük, bir tarih bilinci, ülke bilinci katmak boyutunda güzel, orada bir sıkıntı yok.” (2,K,43,18,10)

İçerikte görülen eksiklikler temasında içerik; değerler eğitimi bakımından yetersiz (3), öğrenci seviyesinin altında (2), öğrenci hazır bulunuşluğu dikkate alınmalı (1), sosyal bilimler açısından yetersiz (1), geçmiş, bugün, gelecek boyutunda yetersiz (1) ve Atatürkçülük bakımından yetersiz (1) kodlarına ulaşılmıştır. Öğretmenler en fazla vurguyu içeriğin değerler eğitimi bakımından yetersiz olmasına ve öğrenci seviyesinin altında olmasına yapmışlardır. Öğretmenlerden bazıları bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Çok sığ bir şekilde çocuklara ulaşmaya çalışıyoruz ve bu çocukların bu saydığım ve onun dışında birçok alanda bence hazır bulunuşluk düzeyleri çok yüksek. Eksik kalmış diye düşünüyorum. Alternatif bir şeyler düşünülmeli.” (8,E,38,18,9)

“Yok hocam o konuda da zayıf. Onun için çok daha şey konuların konulması lazım. Mesela milli değerler Çanakkale ile ilgili bir şey geçmesi lazım öyle bir şey yok mesela. Yani milli olgular detaylı yer alması lazım ama. Detaylı derken böyle başlık başlık değil de yine büyük bir konunun içerisinde alt birimlerde olabilir.” (9,K,48,18,3)

İçeriğin zenginleştirilmesine yönelik öneriler temasında bazı alanlar bakımından zenginleştirilmeli (7), güncel gelişmelerle zenginleştirilmeli (5), projelerle desteklenerek zenginleştirilmeli (3), Atatürkçülük bakımından zenginleştirilmeli (2), içerik kademelendirilmeli (2), bilimsel çalışmalara yer verilmeli (makale inceleme) (1), teknoloji ile desteklenmeli (1), okul dışı öğrenme yöntemleri kullanılmalı (1), farklı görüş açıları sağlanarak

zenginleştirilmeli (1), dünya sorunları dikkate alınarak zenginleştirilmeli (1), önemli şahsiyetlere yer verilmeli (1), genel kültür bakımından zenginleştirilmeli (1), ilköğretim programındaki modüllere göre zenginleştirilmeli (1) ve değerlerimiz bakımından zenginleştirilmeli (1) kodlarına ulaşılmıştır. Öğretmenler en fazla vurguyu içeriğin bazı alanlar bakımından zenginleştirilmesi ve güncel gelişmelerle zenginleştirilmesine yapmışlardır. Öğretmenlerden bazıları bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir. Öğretmenler bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Müze eğitimi gibi yine arkeoloji eğitimi gibi içerikte yer alması gerektiği kanısındayım. Çünkü küçük çocuklarda zaten çok fazla karşılığı var bunların ama bunlar da sadece müze eğitiminde sadece kabaca gidip gelmek değil de işte orada oryantiring yapmak mesela kriptolojiye oryantiring ile birleştirmek olabilir ve güzel bir etki vermesi lazım.” (3,E,36,14,2)

“Ancak öğrencilerimizin hazır bulunuşluk seviyesi gerçekten yüksek ve mevcut içerik daha da geliştirilmesi ve sosyal bilimler alanlarındaki güncel gelişmelere daha fazla yer verilmesi gerektiğine inanıyorum. Özellikle hukuk, uluslararası ilişkiler, sosyoloji, ekonomi gibi önemli sosyal bilim dallarının içeriklerinin daha fazla katkısı olması daha yararlı olacaktır.” (7,K,40,18,4)

İçeriğin sadeleştirilmesine yönelik öneriler temasında; coğrafya konuları azaltılmalı (1) ve konu tekrarı azaltılmalı (1) kodlarına ulaşılmıştır. Öğretmenlerden biri bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Programın içeriğine şöyle bir baktığımda ağırlıklı olarak ben coğrafya konularının fazla olduğunu düşünüyorum. Yani ne diyeyim yüzde yetmiş oranında mı Coğrafya konuları ağırlıklı? Bilmiyorum belki program hazırlanırken mevcut bulunan arkadaşlarımızın branşları gereği midir onu da bilemiyorum ama coğrafya konuları fazlasıyla çok.” (8,E,38,18,9)

3.2.3. Programın Öğrenme Öğretme Ögesine Yönelik Görüşme Bulguları

Araştırma sonucunda ortaya çıkan, öğretmenlerin öğrenme öğretme sürecine yönelik görüşleri teması; öğrenme öğretme sürecinde yeterli görülen özellikler, öğrenme öğretme sürecini olumsuz etkileyen özellikler ve öğrenme öğretme sürecine yönelik öneriler olmak üzere üç kategoride sınıflandırılmıştır.

Öğrenme öğretme sürecinde yeterli görülen özellikler temasında öğrenme öğretme sürecinde öğrenci merkezli etkinlikler (6), esneklik (6), zenginleştirilmiş etkinlikler (3), uygulanabilir etkinlikler (2), işbirlikli

öğrenmeyi sağlama (2), üst düzey düşünme becerilerini kazandırma (1), atölye ve materyallerin yeterliği (1) ve disiplinler arası olma (1) kodlarına ulaşılmıştır. Öğretmenler en çok vurguyu öğrenme öğretme sürecinin öğrenci merkezli olması ve esneklik boyutuna yapmışlardır. Öğretmenlerden bazıları bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Genelde öğrenci merkezli özellik taşıdığını düşünüyorum Evet evet. Zaten sürekli öğrencilerle birebir yani bizde anlatmaya yer yok açıkçası bahsediyoruz çocuklar bu konuda ne düşünüyorsunuz. Ne yapabiliriz. Hatta etkinlikleri onların yönlendirmesine de ben izin veriyorum.” (8,E,38,18, 9)

“Öğrencilerime kazandırmam gereken kazanımlar konusunda bana rehber olarak yardımcı olmakta ve bu kazanımlardan hareketle mevcut etkinlikleri nasıl geliştirebilirim? sorusuna cevaplar bulmama katkı sunmaktadır. Genel olarak öğrenci seviyesine hafif kalabilir diye düşündüğüm etkinlikleri, belirtilen kazanımlar doğrultusunda zenginleştirirken, gerekli zemini oluşturmama katkı sağlıyor. Zaten programda bunu söylüyor.” (7,K,40, 18, 4)

Öğrenme öğretme sürecini olumsuz etkileyen özellikler temasında atölye ve araç gereç yetersizliği (7), öğrenci sayısının fazlalığı (2), öğretmen merkezli olma (2), zaman yetersizliği (2) ve öğrenci yetersizliği (1) kodlarına ulaşılmıştır. Öğretmenler en çok vurguyu atölye ve araç gereç yetersizliğine yapmışlardır. Öğretmenlerden bazıları bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Okul ortamının destekleyici ve güvenli olarak algılanması da önemli bir olgudur. Birçok üstün yetenekli öğrencinin devam ettikleri kuruma devamsız oldukları görülmektedir. Bu probleme neden olan etkenlerin arasında ortama ilişkin olumsuz alguları yer almaktadır. Uygun ortam sağlanamadığı takdirde öğrenci ilgisi ve gelişimi sekteye uğrayabilmektedir.” (9,K,48,18, 3)

“Yani bizim şuan Çanakkale BİLSEM olarak fiziki ortamımız uygun değil çok fazla. Yani en başta sınıfımız çok küçük ve yani 5 kişi bir geldiğinde dolaşamıyoruz sınıfın içinde. O anlamda hani fiziki ortam olarak bir yetersizliği var. Bunun dışında teknoloji yeterliği dijital yeterlilik bakımında da okulumuz çok yeterli değil kurumlarımız.” (5,E,34,13, 3)

Öğrenme öğretme sürecine yönelik öneriler temasında zenginleştirme sağlanması (1), disiplinler arası boyutun geliştirilmesi (1) ve okul dışı yöntem tekniklerin arttırılması (1) kodlarına ulaşılmıştır. Öğretmenlerden bazıları bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Semtten semte göçten tutunda beyin göçüne kadar. Avrupa Birliği'nin de popüler konusu. Mesela biz de BİLSEM'de buna yer verebiliriz. Mesela önemli tablolar var önemli ressamın yaptığı tarihi bir olayı anlatıyor mitolojik bir olayı anlatıyor. Biz bunlarla mesela mitoloji konuşabiliriz. Bir tabloda mesela bir sürü mitolojik olay geçiyor ya da bir tabloda çok gümbür gümbür bir tarih yatıyor. Bunu tablolar eşliğinde konuşursak öğrenciye bir sanat zevki aşılması oluruz. Onun sanat zevkini yükseltmiş oluruz. Hem de tarih konuşmuş oluruz. Ne olur yine bir disiplinler arası resimden destek alırız. İçinde tarih olur hani kültür seviyesini yükseltmek için düşündüm.” (4,K,40,18, 6)

“Birbiriyle daha ilişkili olan konular ama belki de birkaç haftaya yayılmış böyle etkinliklerimizde var ama bu tarz etkinliklerin olabileceği yarın çıkarabileceğimiz etkinlikler olması kanısındayım.” (3,E,36,14, 2)

3.2.4. Programın Ölçme Değerlendirme Ögesine Yönelik Görüşme Bulguları

Araştırma sonucunda ortaya çıkan, öğretmenlerin ölçme değerlendirme sürecine yönelik görüşleri teması; ölçme değerlendirmede yeterli görülen alanlar, ölçme değerlendirme uygulamalarında karşılaşılan sorunlar, ölçme değerlendirmede uygun görülmeyen durumlar ve ölçme değerlendirme ögesine yönelik öneriler olmak üzere dört kategoride sınıflandırılmıştır.

Ölçme değerlendirmede yeterli görülen alanlar temasında araçların yeterliliği/çeşitliliği (8), program öğeleri ile ilişkili olması (7), kullanılabilirlik (4), grup çalışmalarına uygunluğu (1) ve gözlem yapmaya olanak sağlaması (1) kodlarına ulaşılmıştır. Öğretmenler en çok vurguyu ölçme araçlarının yeterliliği ve çeşitliliği ile program öğeleri ile ilişkili olmasına yapmışlardır. Öğretmenlerden bazıları bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Çünkü ölçme araçları genellikle baktığımız zaman kitabı incelediğimiz zaman bunların hepsi kullanılmış gibi görünüyor Hani yapılandırılmış Grid var performans değerlendirme ölçekleri de zaten sıklıkla görüyoruz çoğu konuya uyarlama yapılmış şekilde.” (1,K,38,16,4)

“Yani Hakikatten kazanımlarla ilişkilendirilmiş. Çocuğun işbirliği yapmasından süreci ele almasından her şey var. Öğretmen olarak doğru veri toplama imkanı veriyor. O konuda asla eleştiremem. Diyorum ya etkinlikte ne yaşandıysa kazanım olarak amaç neyse örtüşüyor süreçle de örtüşüyor kazanımla da örtüşüyor.” (4,K,40,18,6)

Ölçme değerlendirme uygulamalarında karşılaşılan sorunlar temasında zaman yetersizliği (3), öğrenci sayısının fazlalığı (1), akran değerlendirmede nesnelliğin sağlanamaması (1), dönütlerin yetersizliği (1) ve form doldurmada öğrenci isteksizliği (1) kodlarına ulaşılmıştır. Öğretmenler en çok vurguyu zaman yetersizliğine yapmışlardır. Öğretmenlerden bir tanesi bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Öğretmen bunun mantığını bilse bile ders bitimi ile beraber derste ona vakit ayıramıyor ya da hemen arkasından yeni gruplar geliyor derken ölçme değerlendirmede kaçan durumlar olabiliyor.” (6,K,42,20,4)

Ölçme değerlendirmede uygun görülmeyen durumlar temasında alternatif ölçme değerlendirmeye uygun olmama (1) ve program öğeleri ile ilişkili olmama (1) kodlarına ulaşılmıştır. Öğretmenlerden bir tanesi bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Aslında klasik bir şablon oluşturulmuş ister uysun ister uymasın. Yani daha ne diyeyim tam cevap verecek olursam uygun değil. Kazanımlara göre uygun değil. Kazanım çok geniş alınmış ama ölçme çok dar çerçevede. Yani yetersiz. Tam karşılamıyor ölçüt değil.” (9,K,48,18,3)

Ölçme değerlendirmeye yönelik öneriler temasında BİLSEM modülüne işleme (3), ölçme değerlendirme araçlarının çeşitlendirilmesi (2), öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi (1) ve öğretmen gözlemlerinin dikkate alınması (1) kodlarına ulaşılmıştır. Öğretmenler en çok vurguyu BİLSEM modülüne işlenmeli ve ölçme değerlendirme araçlarının çeşitlendirilmesine yapmışlardır. Öğretmenlerden bazıları bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Tabii ki var çeşit olarak ama daha da böyle daha da güzelleştirilebilir değiştirilebilir. Çeşitlendirilebilir bence. Peki çok zayıf değil tek bir seçeneğimiz yok orada. Birçok derecelendirme ölçeği var akran değerlendirmesi grupla değerlendirme portfolyo değerlendirme ama burada daha da ne bileyim daha işlevsel hale getirebilecek kriterler haline dönüştürülebileceğini düşünüyorum. Hani bu zenginleştirilerek de olabilir ya da zamana bölerek de yapılabilir. Bu hani çalışmanın kazanım içeriğine göre değişecektir. Dolayısıyla ölçütümüzde bence çeşitlendirmeliyiz. Daha farklı farklı olması gerektiğini düşünüyorum. Etkinlik bazlı çalıştığımız için hocam süreç odaklı size daha güzel sonuçlar verecektir daha doğru sonuçlar verecektir.” (5,E,34,13,3)

“Ölçme değerlendirme direkt olarak belki sisteme girebileceğimiz durum var mı e-bilsem de onu tam hatırlayamadım ama öyle bir şey de olabilir belki. Bizim yapacağımız etkinliğin yapıldığına dair bir öğrenci belki durumuna dair gerçi

çok kapsamlı bir durum olur. Bilişim açısından e-bilsem üzerinden yapılabilir.”
(6,K,42,20,4)

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada BİLSEM sosyal bilgiler öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri incelenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler, sosyal bilgiler öğretim programının kazanımlar boyutunda yer alan 10 maddeden dokuzuna çoğunlukla katıldıklarını belirtmiştir. Bu bulguya göre kazanımlar açık ve anlaşılır bir dille ifade edilmiş, basitten karmaşığa doğru sıralanmış, programın genel amaçlarıyla tutarlı ve 21. yüzyıl becerilerini kazandırabilecek özelliğe sahip, özel yetenekli öğrencilerin özelliklerine uygun, zenginleştirme yapılmasına olanak sağlamakta ve esnek bir yapıdadır. Kazanımlar boyutu ile ilgili öğretmen görüşlerine göre de kazanımlar açık ve anlaşılır, öğrenci merkezli ve üst düzey becerileri kazandırmada yeterli görülmüş ancak öğrencilerin seviyesine uygunluk ve değerler eğitimi bakımından yetersiz bulunmuş, kazanımların çeşitli açılardan zenginleştirilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Öğretmenler ankette kazanımların içerikte zenginleştirme yapılmasına olanak sağladığına ilişkin çoğunlukla katılıyorum düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde de tarih dersi kazanımlarının artırılması, güncel konulara yönelik ve disiplinler arası kazanımlar eklenmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Bu durum bir yönüyle programın esnekliğini ortaya koyarken diğer taraftan esnekliğin kullanılarak kazanımların sayısal olarak artırılması, güncellik ve disiplinler arası özellikler açısından programda bazı alanlarda zenginleştirme yapılabileceğini göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenler, sosyal bilgiler öğretim programının içerik boyutunda yer alan 10 maddeden biri hariç dokuz maddeye çoğunlukla katıldıklarını belirtmiştir. Bu bulguya göre içerikte yer alan etkinlikler kazanımları gerçekleştirmekte, özel yetenekli öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor özelliklerine uymakta, programda yer alan becerilerin geliştirilmesini sağlamakta, yeni etkinlikler geliştirmek için esneklik sağlamaktadır. İçerik boyutu ile ilgili öğretmen görüşlerine göre içerik öğrenci merkezli, milli ve manevi değerler için yeterli, esnek ve disiplinler arası özelliğe sahiptir. Ancak içeriği öğrencilerin seviyesinin altında ve değerleri kazandırması açısından yeterli görmeyen öğretmenler de bulunmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenler içeriğin güncel gelişmelerle zenginleştirilmesi, projelerle desteklenmesi ve Atatürkçülük konuları ile zenginleştirilmesi gerektiğini önermişlerdir.

Araştırmanın içerik ögesine yönelik sonuçlarında “Modüller, özel yetenekli öğrencilerin duyuşsal gelişim özelliklerine uygundur.” maddesinin en yüksek puanı aldığı görülmektedir. Bu durumda programın içerik ögesinde duyuşsal boyuta önem verildiği söylenebilir. Senemoğlu’na (2009) göre duyuşsal alan ilgi, tutum, özgüven, sevme, ulusal ülkülere bağlılık, hoşgörülü olma, temizlik ve zamanı etkili kullanma gibi duygu, davranış tarzı ve eğilimleri kapsamaktadır ve duyuşsal öğrenmeler eğitimde önemli bir yer tutmaktadır. Özel yetenekli öğrenciler duyguları hakkında fazla bilgiye sahip, yüksek duyarlılık ve hassasiyet, yüksek öz-farkındalık, sıra dışı duygusal yoğunluk, mükemmeliyetçilik, aşırı adalet duygusu, özgüven, sorumluluk, sabırlı ve kararlı olma gibi duyuşsal özelliklere sahiptirler (Clark, 1988, Akt. Conklin ve Frei,2016; Çitil ve Ataman, 2018). Oliva ve Gordon’a (2018) göre duyuşsal öğrenmeler karakter eğitimini de kapsamakta olup birey ve toplum için diğer öğrenmelerden daha önemlidir. Doğanay ve Sarı’ya (2004) göre duyuşsal öğrenmeler hem toplumsal yaşam için vazgeçilmez öğeler içermekte hem de bilişsel öğrenmelere katkı sağlamaktadır. Değerlerde duyuşsal özellikler içerisinde önemli bir yere sahiptir. Özel yetenekli öğrenciler, sadece bilişsel değil duyuşsal özellikler bakımından da üst seviyede performans sergilerler (Aljughaiman ve Ayoub, 2012; Kurnaz, Çiftçi ve Karapazar, 2013). Ancak bu durum özel yetenekli öğrencilerin duyuşsal alanda eğitim almalarına gerek yoktur anlamına gelmemektedir. Aksine bu öğrenciler, yüksek duyarlılıkları nedeniyle duyuşsal özellikler ve değerler eğitimine daha fazla gereksinim duyarlar (Turgut Yıldırım, 2016; Phelan, 2018). Ayrıca bilim ve sanat merkezleri yönergesine (2016) göre uygulanacak eğitim programlarının her aşamasında değerler eğitimine yer verilir. Programın içerik ögesinde duyuşsal boyuta önem verilmesi, programın içerik ögesinin hem öğrencilerin duyuşsal boyut gereksinimlerini dikkate aldığını hem de içerik ögesinin bilim ve sanat merkezleri yönergesine hizmet ettiğini göstermektedir.

Araştırmada programın içerik ögesine yönelik sonuçlardan biri de anket sonuçlarına göre programda yer alan modüllerin, özel yetenekli öğrencilerin zihinsel, duyuşsal ve psikomotor gelişim özelliklerine uygun olduğu sonucuna ulaşılmasıdır. Ancak bu görüşe rağmen öğretmenlerle yapılan görüşmelerde içerik ögesinde zenginleştirme yapılması önerilmektedir. Zenginleştirmenin farklı disiplin ve konularda genişletme, mevcut programın üzerinde kuram, konu ve kaynaklar sunma, derinlemesine inceleme ve öğrenme, üst düzey düşünme becerileri sağlama ve akademik motivasyon sağlama gibi amaçları bulunmaktadır (Davis, 2014). Bunun yanı sıra zenginleştirme uygulamaları öğrencilerin akademik performansını ve memnuniyetini arttırmaktadır (İbata-

Arens, 2012). Bu doğrultuda, programda zenginleştirmenin artırılması öğrencilerde üst düzey becerilerin gelişmesine ve akademik performanslarına katkı sağlayabilir.

BİLSEM sosyal bilgiler öğretim programı problem çözme becerisi, bilimsel süreç becerileri, üst düzey düşünme becerileri, empati, liderlik, iletişim gibi becerilerin kazandırılmasını amaçlamaktadır. Programda yer alan öğrenme alanlarının programda yer alan becerileri geliştirdiği sonucu içeriğin yönergede belirtilen becerilerin gelişmesine katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Bu konuda öğretmenler kazanımların ve öğrenme sürecinin üst düzey düşünme becerileri kazandırmada yeterli olduğuna, içeriğin programda yer alan becerileri geliştirdiğine yönelik görüş belirtmişlerdir. Özel yetenekli öğrencilerin üst düzey düşünme becerileri bakımından desteklenmesi bir gerekliliktir (Robinson, Shore ve Enersen, 2014; Akar, 2015). Dünya nüfusunda yaşanan artış, küreselleşme ve sosyo ekonomik ilişkilerdeki değişiklikler gibi nedenler girişimcilik, liderlik ve iletişim başta olmak üzere birtakım becerilere sahip olmayı gerekli kılmaktadır (Bayburt ve Eğin, 2019). Üst düzey düşünme becerileri problem çözme ve karar verme becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır (Atalay, 2019). Buna göre programın öğrenme alanlarının programda yer alan becerilerin gelişimini sağlaması, içerik öğesinin olumlu yönlerinden birisi olarak belirtilebilir.

Araştırmaya katılan öğretmenler, sosyal bilgiler programının öğrenme öğretme süreci boyutunda yer alan 13 maddeden ikisine kısmen katıldıklarını diğer maddelere ise çoğunlukla katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuca göre öğrenme öğretme sürecinde yöntem tekniklerle ilgili açıklayıcı bilgilere yer verilmiş, yöntem teknikler kazanımlara ulaşılmasını sağlamakta, özel yetenekli öğrencilerin zihinsel, duyuşsal ve psikomotor gelişim özelliklerine uygun özellik göstermektedir. Ayrıca öğrenme öğretme süreci zenginleştirme yapılmasına ve yeni etkinlikler hazırlanmasına olanak tanımakta, program bireysel ve grupla eğitim yapmaya elverişli ve öğrenci sayıları yönetmelikte belirtilen sayıya uygun durumdadır. Ancak programda yeterince öğretim materyali önerisi yer almamakta ve programın uygulanması için uygun özelliklerde atölye ve teknolojik donanım bulunmamaktadır.

Öğrenme öğretme sürecinde en yüksek ortalamaya sahip maddeler “program doğrultusunda özel yetenekli öğrencilerin gereksinimlerine uygun yeni etkinlikler hazırlanabilmektedir” ve “örnek etkinlikler özel yetenekli öğrencilerin bireysel özelliklerini dikkate alacak şekilde esnekler.” maddeleridir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde de öğrenme öğretme sürecinin esnek bir

yapıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kırnık ve Susam (2018) tarafından bilim ve sanat merkezlerinde gerçekleştirilen etkinliklere yönelik öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada öğretmenlerin etkinliklerde öğrenci ilgi ve yetenekleri, etkinlik kriterleri ve öğrenci istekleri ile öğrenci merkezli etkinlikler uyguladıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, araştırmamızın sonuçları ile tutarlık göstermektedir.

Bu araştırmada ulaşılan sonuçlardan biri de sosyal bilgiler öğretim programının uygulanması için yeterli teknolojik donanımın ve araç gerecin mevcut olmadığıdır. Buna benzer olarak Batdal-Karaduman ve Elgün-Ceviz (2018) bilim ve sanat merkezlerinde öğrencileri yönlendirmede fiziksel koşullardan kaynaklı sorunları atölye, teknolojik araç gereç ve materyal eksikliği olarak belirlemişlerdir. Ayrıca, Çetin ve Doğan (2018) ile Kırnık ve Susam (2018) tarafından yapılan araştırmalarda da bilim ve sanat merkezlerinde atölye ortamlarının yeterli olmadığı ve fiziksel donanımlarında eksiklikler yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğülmüş ve Sarı (2014) tarafından bilim ve sanat merkezlerinde yaşanan sorunları belirlemek amacıyla yapılan araştırmada öğretmenlerin kaynak ve materyal yetersizliği sorunu yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Yaşanan sorunun günümüzde de devam ediyor olması, bilim ve sanat merkezlerinde araç gereç ve donanım sorununun hala çözülmediğini göstermektedir.

Araştırmada BİLSEM sosyal bilgiler öğretim programının kazanım, içerik ve öğrenme öğretme süreci öğelerinin üçünün de öğrenci merkezli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna paralel olarak Köksal, Göğsu ve Akkaya (2017) tarafından BİLSEM öğretmen ve velilerinin BİLSEM’lerde uygulanan öğretimin içeriği, öğretim süreci ve değerlendirmeye ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada öğrencilere içeriğin uygulama, deney, proje, araştırma yapma gibi aktif öğretim yollarıyla öğretilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin öğrenme öğretme süreci ile ilgili yaptığı bir öneri de okul dışı yöntem ve tekniklerin artırılmasıdır. Okul dışı öğretim olarak adlandırılan eğitim öğretim etkinlikleri sosyal bilgiler dersine özellikle uygundur. Bilim merkezleri, müzeler, tarihsel yapılar, antik kentler, planetaryum, hastane, okul dışı öğrenme ortamları olarak kullanılabilir (Öner, 2015; Coll, Coll ve Treagust, 2018). Okul dışı öğrenme ortamları için gezi gözlem yöntemiyle birlikte canlandırma, drama veya rol yapma yöntem teknikleri kullanılmaktadır. Sosyal bilgiler dersi, disiplinlerarası olma özelliğinden dolayı gerçek kaynakları okul dışında olan bir derstir. Hem kaynakları okul dışında olması hem de

edindiği bilgiyi kullanma olanağı sağlaması açısından programlarda okul dışı öğretim uygulamalarına yer verilmelidir (Taylor, Power ve Rees, 2010; Altın ve Demirtaş, 2012). Okul dışı öğrenme ortamları ile ilgili Coşkun Keskin ve Kaplan (2012) tarafından yapılan araştırmada okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin bilişsel kazanımları, üst düzey düşünme becerilerini ve değerleri kazanmalarını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Gül ve Yorulmaz (2016) tarafından yapılan araştırmada da okul dışı öğrenme uygulamalarının öğrencilerin merak duygusunu arttırdığı, kalıcı öğrenmeler sağladığı ve sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak ilkökul, ortaokul ve liselerde öğretmenler program yoğunluğu, öğrenci sayısının fazlalığı ve yasal zorluklardan dolayı okul dışı öğrenme ortamlarını kullanamamaktadırlar (Avcı ve Öner, 2015; Malkoç ve Kaya, 2015; Ahmad, Arshad ve Qamar, 2018). Ancak BİLSEM’lerde öğrenci sayısının az ve programların esnek olması okul dışı öğrenme ortamlarından yararlanılmasını kolaylaştıran önemli unsurlardır.

Araştırmaya katılan öğretmenler, sosyal bilgiler programının ölçme değerlendirme süreci boyutunda yer alan 14 maddeden birine çok az katıldıklarını, beşine kısmen katıldıklarını ve sekizine çoğunlukla katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuca göre programda ölçme değerlendirme sürecine ve ölçme değerlendirme yöntemlerine yönelik yeterli bilgiler yer almakta, ölçme değerlendirme yöntemleri öğrenme öğretme süreci ve programın diğer öğeleri ile tutarlı ve öğrenci değerlendirilmesinde yeterlidir. Programda süreç ve ürün odaklı değerlendirme yapılmakta, program öğrencilerin öz değerlendirme yapmalarını sağlamakta ve öğrenciler ölçme değerlendirme etkinliklerinde yer almaktadır. Ancak program kanıt temelli değerlendirme ve akran değerlendirmesi yapmada, velilerin ölçme değerlendirme sürecinde yer almasında, velilerin ölçme değerlendirme sonuçları hakkında bilgilendirilmesinde ve programda yer alan ölçme değerlendirme işlemleri ile bakanlığın elektronik modülünde yer alan ölçme değerlendirme işlemlerinin tutarlılığı boyutlarında yeterli düzeyde görülmemektedir.

Araştırmada öğretmenlerin ölçme değerlendirme uygulamalarında zaman sorunu yaşadıkları, öğrenci sayısının fazla olduğu, dönütlerin yeterli olmadığı, öğrencilerin akran değerlendirmede nesnel olmadıkları ve ölçme değerlendirme formlarını doldurmada isteksiz davrandıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, öğretmenlerin ölçme değerlendirme etkinliklerini öğretim uygulamalarına doğal bir şekilde entegre edemedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada ölçme değerlendirme etkinliklerine velilerin katılmadığı ve sonuçların velilerle paylaşılmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Benzer olarak, Kırnık ve Susam (2018) ölçme değerlendirme etkinliklerine velilerin dâhil edilmediği; Koç (2016) ise, velilerin öğrencilerin BİLSEM’de aldıkları eğitimlerle ve yetenekleriyle ilgili gelişmeler hakkında bilgilendirilmek istedikleri sonuçlarını elde etmişlerdir. Ayrıca, Coşkun ve Güleç (2018) BİLSEM’lerdeki uygulamalarda yaşanan sorunlar arasında velilere geri bildirim verilmediği, velilerin daha fazla sürece dâhil edilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda, bilim ve sanat merkezlerinde yapılan ölçme değerlendirme etkinliklerine yönelik velilere geri bildirim vermeye ilişkin sorunun devam ettiği ileri sürülebilir.

Araştırmada ayrıca ölçme araçlarının yeterliliğinin ve çeşitliliğinin, program öğeleri ile ilişkili olması ve kullanılabilirliğinin yüksek olduğu ancak zaman yetersizliği yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun öğretmenlerin ölçme değerlendirme konusunda yeterli bilgiye sahip olmamalarından kaynaklandığı söylenebilir. Alanyazın incelendiğinde öğretmenlerin ölçme değerlendirme konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları yapılan araştırmalarda belirlenmiştir (Orbeyi ve Güven, 2008; Çelikkaya, Karakuş, Öztürk Demirbaş, 2010; Duru ve Korkmaz, 2010; Nasri, Roslan, Sekuan, Abu Bakar ve Puteh, 2010; Aydoğmuş ve Coşkun Keskin, 2012; Arseven, Kontaş ve Arseven, 2014; Kilmen ve Kösterelioğlu, 2017).

Öğretmenler tarafından ölçme değerlendirme etkinliklerinin de BİLSEM yönetim bilgi modülüne işlenmesi önerisi yer almaktadır. Kanburoğlu ve Aycan’a (2016) göre ölçme değerlendirme etkinliklerinin dijital ortama taşınması etkin ölçme değerlendirme yapılabilmesi için günümüzde bir gerekliliktir. Bu durum zaman açısından ekonomiklik sağlayabilir ve verilerin daha güvenli ortamda saklanması sağlanabilir.

Genel olarak bakıldığında öğretmenlerin BİLSEM sosyal bilgiler öğretim programına yönelik olumlu tutum ve görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Öğretmenler kazanımlar, içerik, öğrenme öğretme ve ölçme değerlendirme boyutunu birçok açıdan yeterli bulmakta ancak programda zenginleştirmenin artırılması, atölyelerin uygun hale getirilerek teknolojik donanım ve araç gereçlerin sağlanması, ölçme değerlendirme sürecine velilerin dâhil edilerek, velilerin yapılan ölçme değerlendirme etkinlikleri hakkında bilgilendirilmesi ile ilgili eksiklikler olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırma sonuçları ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Araştırma sonuçlarına göre, bilim ve sanat merkezlerinde atölye, teknolojik donanım ve araç gereç yetersizliği yaşanmaktadır. Bu nedenle programın uygulanması için atölyeler uygun hale getirilebilir, teknolojik donanım ve araç gereç ihtiyacı giderilebilir.
- Araştırma sonuçlarından biri de, sosyal bilgiler öğretim programının kazanım ve içerik öğelerinde zenginleştirme yapılması gerektiğidir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretim programı ile ilgili yapılacak program geliştirme çalışmalarında, sosyal bilimlerin farklı alanlarında, güncel gelişmeler boyutunda, proje çalışmaları ve Atatürkçülük boyutunda içeriğe dayalı zenginleştirme yapılabilir.
- Araştırma sonucunda bilim ve sanat merkezlerinde yapılan ölçme değerlendirme etkinliklerine velilerin dâhil edilmediği ve ölçme değerlendirme sonuçlarının velilerle paylaşılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ölçme değerlendirme boyutunda velilerin de dâhil olabileceği öğrenci veli konferansları, proje paylaşımları, müze ve sergiler gibi otantik değerlendirme yöntemleri uygulanabilir. Ayrıca ölçme değerlendirme sonuçları velilerle yüz yüze ya da dijital yollarla paylaşılabilir.
- Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin ölçme değerlendirme araçlarının kullanımına yönelik sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Bu nedenle öğretmenlere ölçme ve değerlendirme yöntem ve araçlarının kullanımı ile ilgili hizmet içi eğitim verilebilir.
- Sosyal bilgiler programında okul dışı öğretim uygulamalarına yer verilmesi araştırmanın dikkat çeken sonuçlarından biridir. Bu nedenle bilim ve sanat merkezleri sosyal bilgiler programlarında okul dışı öğrenme etkinliklerine yer verilmeli, bu etkinliklerin gerçekleştirilmesi amacıyla bürokratik işlemler kolaylaştırılabilir.
- Bu çalışmada nicel veriler anket yoluyla, nitel veriler görüşme yoluyla toplanmıştır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda gözlem, video, fotoğraf gibi farklı veri toplama yöntem ve araçları kullanılabilir. Öğretmenlerin yanı sıra öğrenci, veli, yönetici ve diğer paydaşlardan da görüş alınabilir. Ayrıca araştırma karma yöntem desenlerinden iç içe desen ile desenlenmiştir. Yeni yapılacak çalışmalarda farklı karma yöntem desenleri kullanılabilir.
- Bu çalışmada programın dört ögesi birlikte değerlendirilmiştir. Daha detaylı veriler elde etmek amacıyla programın hazırlanma süreci, program ve uygulamaları ayrı ayrı değerlendirilebilir. Ayrıca programın kazanım,

içerik, öğrenme öğretme süreci ve ölçme değerlendirme öğelerinden sadece bir tanesi için de daha ayrıntılı değerlendirme yapılabilir.

Kaynaklar

- AHMAD, N. S. S., Arshad, M. & Qamar, Z. A. (2018), “Effects Of Over--Crowded Classes On Teaching Learning Process At Secondary Level İn District”, *Global Social Sciences Review*, 3(4), 212 – 227.
- AKAR, İ. (2015), “Düşünme Becerileri ve Düşünme Becerilerinin Desteklenmesi”, F. Şahin (Ed.), *Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitimi* (41-71), Ankara, Pegem Akademi.
- AKDENİZ, H. & Koçer, M. (2019), “Özel Yetenekliler İçin Sınıf İçi Eğitsel Düzenlemeler”, O.Kılıç ve M. Çitil (Ed.), *Özel Yetenekli Öğrencim Var.* (120-155), Ankara, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- ALJUGHAIMAN, A. M. & Ayoub, A. E. A. (2012), “The Effect Of An Enrichment Program On Developing Analytical, Creative, And Practical Abilities Of Elementary Gifted Students”, *Journal for the Education of the Gifted*, 20(10), 1-22.
- ALTIN, B. N. & Demirtaş, S. (2012), “Sosyal Bilgilerde Ders Dışı Faaliyetler”, M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (509-543), Ankara, Pegem Akademi.
- ARSEVEN, A., Konaş, H. & Arseven, İ. (2014), “Matematik Programının Değerlendirme Ögesine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 657-677.
- ATALAY, Z. Ö. (2014), *Farklılaştırılmış Sosyal Bilgiler Öğretiminin Üstün Zekalı Öğrencilerin Akademik Başarı, Tutum, Eleştirel Düşünme ve Yaratıcılıklarına Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- ATALAY, Z. Ö. (2019), “Yaratıcı ve Eleştirel Düşünme Stratejilerinin Derslere Entegrasyonunun Gerekliliği”, *VI. Ulusal Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Kongresi: 10 - 12 Ekim 2019 – İstanbul. Bildiriler.*

- AVCI, C. & Öner, G. (2015), “Tarihi Mekânlar ile Sosyal Bilgiler Öğretimi: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüş ve Önerileri”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(USBES Özel Sayısı I), 108-133.
- AYAABA, D. A. (2013), “The Attitude of Students towards the Teaching and Learning of Social Studies Concepts in Colleges of Education in Ghana”, *Research on Humanities and Social Sciences*, 3(9), 83-89.
- AYDOĞMUŞ, A. & Coşkun Keskin, S. (2012), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Süreç Odaklı Ölçme ve Değerlendirme Araçlarını Kullanma Durumları: İstanbul İli Örneği”, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 110-123.
- BATDAL KARADUMAN, G. & Elgün Ceviz, A. (2018), “Bilim ve Sanat Merkezi Öğretmenlerinin Eğitim Sürecinde ve Öğrenci Yönlendirilmesinde Yaşadıkları Sorunlar”, *Journal of Continuous Vocational Education and Training*, 1(1), Sayfasız.
- BAYBURT, B. & Eğin, F. (2019), “Üstün Yetenekli Öğrenci Velileri Örneğinden Hareketle Ders Tercihlerine Yönelik Bir Değerlendirme”, *VI. Ulusal Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Kongresi: 10 - 12 Ekim 2019 – İstanbul. Bildiriler* (101-114),
- BAYKOÇ DÖNMEZ, N. (2011), *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim*. Ankara, Eğiten Kitap.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2011), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara, Pegem Akademi.
- CHÍODO, J. J. & Byford, J., (2004), “Do They Really Dislike Social Studies? A Study Of Middle School And High School Students”, *Journal of Social Studies Research*, 28(1), 16-26.
- COLL, S., Coll, R. & Treagust, D. (2018), “Making the Most of Out-of-School Visits: How Does The Teacher Prepare? Part II: Implementation & Evaluation of the Learner Integrated Field Trip Inventory (LIFTI)”, *International Journal of Innovation in Science and Mathematics Education*, 26(4), 20–29.
- CONKLİN, W. & Frei, S. (2016), *Üstün Zekalı ve Yetenekliler İçin Eğitim Programının Farklılaştırılması* (N.G. Kahveci, Çev.), İstanbul, Özgür Yayınları.

- COŞKUN, B. & Güleç, E. E. (2018) “Uyum Programı Öğrenci Velilerinin Bilim Sanat Merkezi Hazır Bulunuşluk Seviyeleri (İzmir İli Örneği)”, *International Congress On Gifted And Talented Education: 1-3 Kasım 2018 – Malatya: Bildiriler* (76-87),
- COŞKUN KESKİN, S. & Kaplan, E. (2012), “Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamı Olarak Oyuncak Müzeleri”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 95-115.
- CRESWELL, J. W. & Plano Clark, V.L. (2018), *Karma yöntem araştırmaları* (Y. Dede ve S. B.Demir, Çev.), Ankara, Anı Yayıncılık. (2011),
- ÇELİKKAYA, T., Karakuş, U. & Öztürk Demirbaş, Ç. (2010), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme Değerlendirme Araçlarını Kullanma Düzeyleri ve Karşılaştıkları Sorunlar”, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 11(1), 57-76.
- ÇETİN, A. & Doğan, A. (2018), “Bilim ve Sanat Merkezlerinde Görev Yapan Matematik Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlar”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19(4), 615-641. doi:10.21565/ozelegitimdergisi.370355
- ÇİTİL, M. & Ataman, A. (2018), “İlköğretim Çağındaki Üstün Yetenekli Öğrencilerin Davranışsal Özelliklerinin Eğitim Ortamlarına Yansımaları ve Ortaya Çıkabilecek Sorunlar”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 185-231.
- DAVIS, G. A. (2014), *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimi* (M. Işık Koç, Çev.), İstanbul, Özgür Yayınları.
- DEMEUSE, M. & Strauven, C. (2016), *Eğitimde Program Geliştirme* (Y.Budak, Çev.), Ankara, Pegem Akademi.
- DEMİREL, Ö. (2011), *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara, Pegem Akademi.
- DOĞANAY, A. & Sarı, M. (2004), “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerine Temel Demokratik Değerlerin Kazandırılma Düzeyi ve Bu Değerlerin Kazandırılması Sürecinde Açık ve Örtük Programın Etkilerinin Karşılaştırılması”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 39(39), 356-383.

- DURU, A. & Korkmaz, H. (2010), “Öğretmenlerin Yeni Matematik Programı Hakkındaki Görüşleri ve Program Değişim Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (38), 67-81.
- ERDEN, M. (1998), *Eğitimde Program Değerlendirme*. Ankara, Anı Yayıncılık.
- EVANS, R. W. (2001), “Teaching Social Issues: Implementing an Issues-Centered Curriculum”, E. W. Ross (Ed.), *The Social Studies Curriculum* (291-309), New York, State University of New York Press.
- GREENE, J. C., Caracelli, V. J. & Garaham, W. F. (1989), “Toward a Conceptual Framework For Mixed-Method Evaluation Designs”, *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 11(3), 255-274.
- GÜL, O. K. & Yorulmaz, E. (2016), “Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Okul Dışı Çevrelerin Kullanımı: Yatılı Çorum Arkeoloji Müzesinde Bir Gün”, *Journal of World of Turks*, 8 (3), 193-216.
- IBATA-ARENS, K. C. (2012), “Race To The Future: Innovations İn Gifted And Enrichment Education İn Asia, And İmplications For The United States”, *Administrative Sciences*, 2(1), 1-25.
- IŞIK, A. & Güneş, E. (2017), “Türk Tarihinde Özel Yeteneklilerin Eğitimi: Osmanlı Enderun Mektebi”, *Üstün Zekalılar ve Yaratıcılık Dergisi*, 4(3), 1-13.
- KANBUROĞLU, V. & Aycan, A. (2016), “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Eğitiminde Dijital Ölçme ve Değerlendirme”, A, Okur, B. İnce, İ. Güleç (Ed.), *Yabancılarla Türkçe Öğretimi Üzerine Araştırmalar*. (215-219), Sakarya, Sakarya Üniversitesi Türk Dili Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- KAYIŞDAĞ, E. (2018), "*Bilim ve Sanat Merkezlerinin Eğitim Programlarının Öğrenci Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- KIRNIK, D. & Susam, E. (2018), “Bilim ve Sanat Merkezinde Yapılan Etkinliklere Yönelik Öğretmen Görüşleri (Malatya İli Örneği)”, *International Congress On Gifted And Talented Education: 1-3 Kasım 2018 – Malatya: Bildiriler* (88-98),

- KİLMEN, S. & Kösterelioğlu, İ. (2017), “Öğretmenlerin Tamamlayıcı Değerlendirme Yaklaşımlarına Yönelik Görüşlerinin Chaid Analizi ile İncelenmesi”, *İlköğretim Online*, 16 (1), 256-273. doi: <http://dx.doi.org/10.17051/io.2017.50454>
- KOÇ, İ. (2016), “Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Öğrenci Velilerinin Bilim ve Sanat Merkezi'yle İlgili Görüşleri: Bir Bilsen Örneği”, *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 3 (3), 17-24.
- KÖKSAL, M.S., Göğsu, D. & Akkaya, G. (2017), “Türkiye’de Özel Yeteneklilere Neyi, Nasıl Öğretmeli ve Öğrenmeyi Nasıl Değerlendirmeli? Bir Paydaşlar Görüşü Çalışması”, *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 55(9), 190-203.
- KURNAZ, A., Çiftci, Ü. & Karapazar, H. (2013), “Üstün Zekâlı ve Yetenekli Öğrencilerin Değer Algılarının Betimsel Bir Analizi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26), 185-225.
- MALKOÇ, S. & Kaya, E. (2015), “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Kullanımı”, *İlköğretim Online*, 14(3), 1079-1095.
- MEB. (2019), Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Ankara. 8 Mayıs 2020 tarihinde <http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/viewcategory/87-2019> adresinden erişildi.
- MİLES, B. & Huberman, M. (2015), *Nitel Veri Analizi* (S. Akbaba Altun ve A. Ersoy, Çev.), Ankara, Pegem Akademi.
- NASRİ, N., Roslan, S. N., Sekuan, M. I., Abu Bakar, K. & Puteh, S. N. (2010), “Teachers’ Perception On Alternative Assessment”, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 7, 37-42.
- OLIVA, P. F. (2009), *Developing the Curriculum*, Boston, Pearson.
- OLIVA, P. F. & Gordon, W. R. (2018), *Program Geliştirme* (K. Gündoğdu, Çev.), Ankara, Pegem Akademi.
- ORBAYI, S. & Güven, B. (2008), “Yeni İlköğretim Matematik Dersi Öğretim Programının Değerlendirme Ögesine İlişkin Öğretmen Görüşleri”, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4(1), 133-147.
- ORNSTEIN, C. A., & Hunkins, P. F. (2016), *Curriculum: foundations, principles and issues*, USA: Pearson Education, Inc.

- ÖĞÜLMÜŞ, K. & Sarı, H. (2014), “Bilim ve Sanat Merkezlerindeki (Bilsem) Karşılaşılan Sorunların Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 254-265.
- ÖNER, G. (2015), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okul Dışı Tarih Öğretimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi”, *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(1), 89-121.
- ÖZDEMİR, S. M. (2009), “Eğitimde Program Değerlendirme ve Türkiye’de Eğitim Programlarını Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, VI(II), 126-149.
- PHELAN, D. (2018), *Social and Emotional Learning Needs of Gifted Students*, Unpublished Doctoral Thesis, Walden University, Minnesota.
- ROBİNSON, A., Shore, B. M. & Enersen, D. L. (2014), *Üstün Zekalılar Eğitiminde En İyi Uygulamalar*, (Ü. Oğurlu ve F. Kaya, Çev. Ed.), Ankara, Nobel Yayıncılık.
- ROSS, E. W. (2001), *The Social Studies Curriculum*. New York, State University of New York Press.
- SENEMOĞLU, N. (2009), *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*, Ankara, Pegem Akademi.
- ŞAHİN, F. (2015), *Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- TAYLOR, C., Power, S. & Rees, G. (2010), “Out Of-School Learning: The Uneven Distribution Of School Provision And Local Authority Support”, *British Educational Research Journal*, 36(6), 1017-1036.
- TURGUT YILDIRIM, D. (2016), “Üstün Yetenekliler İçin Değerler Eğitimi Dersinin Önemi”, *Current Research in Education*, 2(2), 99-120.
- UŞUN, S. (2016), *Eğitimde Program Değerlendirme*, Ankara, Anı Yayıncılık.
- YILDIRIM, A. & Şimşek, H. (2016), *Nitel Araştırma Yöntemler*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- YILMAZ K. & Şeker M. (2011), “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgilere Karşı Tutumlarının İncelenmesi”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 2(1), 34-50.

